

Marcin ADAMCZYK

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0000-0002-3432-0358

Tomasz MATRAS

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0000-0002-4136-2038

UWARUNKOWANIA ORAZ IMPLIKACJE CHIŃSKO-LITEWSKIEGO KONFLIKTU HANDLOWEGO

DETERMINANTS AND IMPLICATIONS OF THE SINO-LITHUANIAN TRADE CONFLICT

Abstract:

The China-Lithuania trade war launched by Beijing in 2021 is an unprecedented event in recent history - for the first time since its admission to the World Trade Organization (WTO), China has decided overnight to essentially completely sever trade ties with a country that is not only a member of the organization, but also of the European Union (EU). The scale of China's actions clearly indicates the non-economic motivations driving decision-makers in Beijing. This article attempts to answer the question of the causes of the conflict in question - both on the Lithuanian and Chinese side - as well as its potential implications for the health of Lithuania's economy. The authors also briefly characterize the attitude of other countries - members of the EU and the North Atlantic Alliance (NATO) - to Beijing's actions against Lithuania.

Keywords: China, Lithuania, sanctions, Taiwan, trade.

Wprowadzenie

W trzydziestą rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych, przypadającą na rok 2021, wzajemne relacje między Chińską Republiką Ludową i Republiką Litewską uległy gwałtownemu pogorszeniu. Dyplomatyczny konflikt wybuchł m. in. na tle wycofania się Wilna z formatu 17+1, zmiany nazwy tajwańskiej placówki dyplomatycznej w Wilnie, czy wreszcie uznania przez Litwę prześladowań Ujgurów w Państwie Środka za ludobójstwo. Wydarzenia te zaowocowały serią emocjonalnych publikacji w chińskich mediach. Niemniej retorsje ze strony ChRL wykraczały poza sferę dyskursu medialnego –

bezprecedensowe sankcje na produkty wytwarzane na Litwie były *de facto* początkiem jednostronnej wojny handlowej. Sytuacja ta pokazuje, na ile niewielkie państwa mogą skutecznie przeciwstawić się chińskiej presji ekonomicznej. Dlatego też wiodącym celem niniejszego artykułu jest wyjaśnienie przyczyn oraz skutków litewsko-chińskiego sporu. Aby cel ten osiągnąć sformułowano trzy pytania badawcze:

- 1) Jakie były przyczyny konfliktu?
- 2) Jaki jest wpływ chińskich sankcji na rozwój gospodarczy Litwy?
- 3) Jak w kontekście transatlantyckiej solidarności można scharakteryzować reakcję innych państw?

W badaniach zastosowano komparatystyczną analizę danych ilościowych i jakościowych oraz metodę historyczną, wykorzystując analizy litewskich wskaźników makroekonomicznych w okresie przed i po wprowadzeniu przez ChRL sankcji, oraz zagregowane dane liczbowe pochodzące z Banku Litwy, Litewskiego Departamentu Statystycznego, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

Polityczno-historyczne uwarunkowania konfliktu chińsko-litewskiego

Chińskie zainteresowanie regionem Europy Wschodniej – ze szczególnym uwzględnieniem nowoprzyjętych członków UE – związane jest z XII planem pięcioletnim i datuje się na początek drugiej dekady XXI wieku (Simurina, 2014, s. 3.). Kraje te miały stanowić dla Chin atrakcyjny cel inwestycyjny oraz rynek zbytu. Ponadto część z nich miała też być źródłem relatywnie niedrogiej, a zarazem dobrej jakościowo żywności, surowców, a nawet zaawansowanych technologii. Z drugiej strony atrakcyjne położenie geograficzne i przynależność do Unii Europejskiej czyniło je kluczowym punktem tranzytowym na szlaku z Azji do Europy w ramach inicjatywy „One Belt, One Road”, oraz przyczółkiem do ekspansji gospodarczej na rynki unijne. Jednocześnie Chińczycy liczyli, że państwa „nowej Unii” będą aktywnie lobbować w Brukseli na rzecz rozwoju współpracy z Chinami, a zarazem stanowić swoisty „poligon” dla korporacji pochodzących z Państwa Środka. Mniejsze wymagania stawiane przez państwa Europy Wschodniej pozwoliłyby im opracować właściwy dla unijnego systemu prawnego i kultury pracy *modus operandi* – odniesione na tym polu sukcesy miały się stać argumentami dla chińskiej propagandy i dodatkowo wzmocnić przekaz o korzyściach płynących ze współpracy gospodarczej z Pekinem (Adamczyk, 2018, s.9-10). Równocześnie idea utworzenia osobnego formatu dla państw

Europy Wschodniej była dla Chin sposobem na rozbijanie europejskiej i transatlantyckiej jedności i pozyskiwanie politycznych sojuszników (Andrijauskas, 2020b, s. 5-6). W efekcie już w 2011 r. Chiny zapowiedziały powołanie nowej platformy współpracy wielostronnej z szesnastoma państwami regionu¹, zaś pierwszy szczyt tzw. formatu 16+1 odbył się rok później w Warszawie (Góralczyk, 2017, s. 155; Morozowski, 2017, s. 3). Choć Litwa od samego początku była zainteresowana w ograniczonym stopniu multilateralnym forum współpracy (Mierzejewski, Kowalski, Ciborek, 2018, s. 9 i n.), to jednak mimo wszystko pozycjonowała się ona względem ChRL jako potencjalny dostawca nowoczesnych technologii (Andrijauskas, 2020a, s. 7-9; 2020b, s. 9-12; 2021, s. 13-14). Chiny były zainteresowane litewskim rynkiem zbytu, dostawami żywności i surowców, technologią, infrastrukturą oraz możliwością bezpośredniego oddziaływania na społeczeństwo (Andrijauskas, 2020b, s. 5-6; Kazulenas, Andriukaitis, Grušauskaitė, 2022, s.200-202). Zwyczajowo próbowano realizować te działania za pośrednictwem mediów i sieci Instytutów Konfucjusza (zob. Adamczyk, Baraniuk, 2017, s. 272 i n.).

Z biegiem czasu w wielu państwach regionu zaczęło narastać rozczarowanie ograniczonymi korzyściami płynącymi ze współpracy z Chinami – zapowiadane inwestycje były w gruncie rzeczy rachityczne nie tylko na tle Europy Zachodniej, ale także Rosji. Z kolei wymiana handlowa w dużej mierze miała charakter jednostronny. Ponadto zaczęły pojawiać się informacje na temat nieczystej gry ze strony Pekinu, który często próbował pozyskiwać potrzebne mu informacje, czy wpływać na opinię publiczną lub rządy w sposób niezgodny z prawem (Bachulska, 2020, s. 2-3; Przychodniak, 2021a, s. 1-2). Nakładała się na to również zaostrzająca się rywalizacja chińsko-amerykańska. W konsekwencji, w obliczu agresywnej polityki Federacji Rosyjskiej, grupa państw regionu w naturalny sposób poszukiwała możliwości zwiększenia własnego bezpieczeństwa poprzez zbliżenie z USA, co prowadziło do rozluźnienia relacji z Chinami (Raś, 2019, s. 2). Tymczasem Chińczycy starali się ignorować posunięcia Kremla i zacieśniali swój nieformalny sojusz z Rosją (Adamczyk, 2022, s. 169-170). W relacjach chińsko-litewskich pierwsze poważne napięcia pojawiły się już na przełomie 2018 i 2019, gdy opublikowane na Litwie raporty zwracały uwagę na problem szpiegostwa i rosnące z tego tytułu

¹ Z początkiem 2019 r. do inicjatywy dołączyła Grecja i tym samym na krótko stała się ona formatem 17+1 (Bachulska, 2020, s. 1; Smolar, 2022, s. 464).

zagrożenie ze strony Chin dla bezpieczeństwa narodowego (Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2021, s. 1; Kazulenas, Andriukaitis, Grušauskaitė, 2022, s. 193-195). Jednocześnie Litwini zablokowali Chińczykom możliwość przejęcia kontroli nad portem w Kłajpedzie – co było warunkiem szeroko zakrojonych inwestycji chińskich przedsiębiorstw (Kuś, 2019). Litewscy politycy coraz bardziej sceptycznie odnosili się do udziału chińskiej firmy Huawei w rozbudowie sieci 5G, wpisując się w amerykańską narrację o potrzebie ograniczenia Chinom dostępu do strategicznych sektorów gospodarki (Andrijauskas, 2020a, s. 10-11; Karásková et al., 2020, s. 51; Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2021, s. 1; Smolar, 2022, s. 464, 474). Do ochłodzenia relacji przyczyniły się głośne incydenty, kiedy pracownicy chińskiej ambasady próbowali zablokować marsz solidarności z Hongkongiem, zaś turysta z Chin uszkodził jeden z krzyży znajdujących się na Wzgórzu Krzyży (lit. *Kryžiųkalnas*) – monumencie upamiętniającym chrzest Żmudzi (Karásková et al., 2020, s. 19, 25; Kavalski, 2021, s. 86; Kazulenas, Andriukaitis, Grušauskaitė, 2022, s. 195).

Do zaostrzenia dwustronnych relacji doszło w marcu 2021 r., gdy Wilno rozczarowane nikłymi korzyściami dla litewskiej gospodarki podjęło decyzję o wystąpieniu z formatu 17+1 – co było silnym uderzeniem w narrację Chin o entuzjazmie, z jakim na całym świecie spotykają się inicjatywy Pekinu (Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2021, s. 2; Smolar, 2022, s. 465, 474)². Następnie w maju litewski parlament przyjął rezolucję uznającą prześladowanie mniejszości ujgurskiej w regionie Sinkiang za ludobójstwo – warto dodać, iż we wcześniejszych latach litewska dyplomacja wspierała podobne inicjatywy na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych (Andrijauskas, 2020a, s. 6; Karásková et al., 2020, s. 19; Smolar, 2022, s. 474). Eskalacja konfliktu nastąpiła w drugiej połowie lipca 2021 r. wraz ze zmianą nazwy dyplomatycznego przedstawicielstwa Republiki Chińskiej w Wilnie na „The Taiwanese Representative Office in Lithuania”. Należy pamiętać, iż Pekin uważa Tajwan za swoją zbuntowaną prowincję i od partnerów zagranicznych wymaga poszanowania zasady „jednych Chin”, która w praktyce sprowadza się do zaprzestania utrzymywania stosunków dyplomatycznych z Tajwanem i nie negowania przynależności wyspy do Państwa Środka. Szereg państw utrzymuje jednak nieformalne relacje z rządem w Tajpej, a jego przedstawicielstwa dyplomatyczne funkcjonują

² *Notabene* przeszło rok później tą samą decyzję podjęły pozostałe państwa bałtyckie, co skurczyło ów format do rozmiaru 14+1 (Lau, 2022).

w wielu stolicach na świecie pod nazwą „Taipei Representative Office”. Tym razem jednak w nazwie miało pojawić się słowo Tajwan – co w opinii przeczulonych na tym punkcie Chińczyków oznaczało pośrednie uznanie niepodległości wyspy i niedopuszczalną ingerencję w wewnętrzne sprawy Chin. Warto podkreślić, iż rząd litewski bagatelizował sprawę – podobnie jak władze w Tajpej – i wyraźnie podkreślał, iż o żadnym uznaniu nie może być mowy (Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2021, s. 1; Przychodniak, 2021b, s. 1; Kazulenasi, Andriukaitis, Grušauskaitė, 2022, s. 199; Smolar, 2022, s. 474)³. Ostatnim akordem przed wybuchem litewsko-chińskiej wojny handlowej było obniżenie rangi wzajemnych stosunków dyplomatycznych z inicjatywy ChRL. Chińczycy 10 sierpnia odwołali swojego ambasadora na Litwie i zażądali tego samego od rządu litewskiego, który 3 września wezwał szefową placówki w Pekinie na konsultacje do kraju (Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2021, s. 1).

Choć Litwa jako państwo suwerenne ma pełne prawo kształtowania swoich stosunków zewnętrznych – nawet z państwami nieuznanymi jak Tajwan – to jednak w Wilnie musiała istnieć świadomość potencjalnych reperkusji podjętych działań. Niemniej przyczyn litewskich posunięć należy doszukiwać się zarówno na poziomie państwa, jak i systemu międzynarodowego. Zmiana na szczytach władzy w Wilnie po wyborach parlamentarnych w październiku 2020 r. przyczyniła się do zacieśnienia relacji Litwy z USA i UE – nowy litewski rząd zapowiedział bowiem prowadzenie polityki zagranicznej opartej na wartościach (Eriksonas, 2021, s. 1-4; Raš, 2021, s. 2). Jednocześnie wśród Litwinów rosły obawy związane z postępującym rosyjsko-chińskim zbliżeniem w obliczu agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz sugestii Moskwy o planowanym w przyszłości rozszerzeniu działań zbrojnych na terytorium państw bałtyckich (Przychodniak, 2021b, s. 1). Siłą rzeczy oznaczało to dalsze zbliżenie stanowisk Wilna i Waszyngtonu odnośnie percepcji chińskiego zagrożenia dla bezpieczeństwa i stabilności systemu międzynarodowego. Z drugiej strony proamerykańska orientacja Litwinów, czy niezadowolenie z poparcia udzielanego Rosji przez Chińczyków nie są bynajmniej problemem szczególnie nowym w bilateralnych relacjach litewsko-chińskich (Przychodniak, 2021a, s. 1).

³ *Notabene* za takowe nieprzyjazne działania za Wielkim Murem uchodzi również krytykowanie chińskiej polityki względem Tybetu, Hongkongu czy Sinkiangu – o czym przekonali się chociażby przywódcy państw Zachodu spotykający się z Dalaj Lamą (zob. więcej: Fuchs, Klann, 2013, s. 164-177).

Warto mieć na uwadze, iż Pekin traktuje Litwę nie jako podmiot, lecz przedmiot stosunków międzynarodowych i wykonawcę woli Waszyngtonu. W rezultacie chińskie działania noszą w dużej mierze znamiona kary, która została nałożona na Litwę za prowadzenie polityki niezgodnej z wolą ChRL. Takie posunięcie mieści się w chińskiej tradycji i praktykowane jest od dekad, ale skala reakcji wskazuje, iż kwestię nazewnictwa tajwańskiej placówki dyplomatycznej wykorzystano jako pretekst. Chinom nadarzyła się znakomita okazja, aby pokazać światu jakie reperkusje mogą spotkać państwa prowadzące „nieprzyjazną politykę” względem Państwa Środka, a zarazem poddać Zachód swoistemu testowi spójności. Oczywiście Litwa swoimi posunięciami dała ChRL pretekst do rozpętania konfliktu, jednak odpowiedzialność za jego wybuch i przebieg ponosi strona chińska. Kwestią otwartą pozostaje jednak pytanie na ile Litwini byli świadomi potencjalnych implikacji swoich działań? Zdaniem autorów odrzucić należy tezę suflowaną przez propagandę komunistycznych Chin, jakoby Litwa działała z inspiracji Stanów Zjednoczonych. Waszyngton nie potrzebuje bowiem małego państwa w Europie, żeby rzucić wyzwanie Chińczykom, a już na pewno nie miał zamiaru osłabiać transatlantycką jedność w przededniu rosyjskiej agresji na Ukrainę.

Implikacje chińsko-litewskiego sporu handlowego

Jak już wcześniej zasygnalizowano, w drugiej połowie 2021 r. Chiny bez zapowiedzi i formalnego ogłoszenia *de facto* wprowadziły embargo na import towarów z Litwy. Litewscy przedsiębiorcy 2 grudnia 2021 r. zostali pozbawieni możliwości handlu z Chinami w wyniku usunięcia ich państwa z rejestru celnego, co oznaczało zaprzestanie wymiany handlowej pomiędzy oboma państwami. Zdziwienia ekspertów nie wywołała sama reakcja Chin, ale jej bezprecedensowa skala –choć już wcześniej władze ChRL wykonywały pewne wrogie działania wobec Litwy (m.in. wstrzymano część pociągów towarowych oraz zamknięto linie kredytowe) to wycofanie z rejestru celnego jest w praktyce najpoważniejszą możliwą sankcją handlową. Warto podkreślić, iż od momentu przystąpienia do Światowej Organizacji Handlu (WTO) w 2001 r. Chiny nie zdecydowały się na taki krok w stosunku do żadnego innego państwa (Kalwasiński, 2021). Nie spodziewano się też, że Pekin odważy się wyrzucić tak silną presję gospodarczą na państwo członkowskie Unii Europejskiej. Chińskie stanowisko odczytano jako próbę wykorzystania uprzywilejowanej pozycji gospodarczej do realizacji celów politycznych. Jednocześnie w przestrzeni medialnej pojawiło się sformułowanie o

„litewsko-chińskiej wojnie handlowej” – nie do końca jednak oddaje ono charakter sporu ze względu na brak odpowiednich kroków ze strony władz Litwy. Istotny jest też fakt, że oficjalnie władze ChRL nie użyły słowa „embargo” – według chińskiej narracji firmy zza Wielkiego Muru w przypiływie patriotyzmu po prostu zdecydowały się nie kupować towarów z państw „atakujących suwerenność Chin”.

Konflikt handlowy Litwy z Chinami należy analizować w kontekście wzajemnego oddziaływania obu gospodarek. Nie ulega wątpliwości, że Litwa w przeciwieństwie do Państwa Środka nie jest istotnym światowym graczem gospodarczym. Jako państwo z potencjałem demograficznym wynoszącym niespełna 2,8 mln mieszkańców, w 2021 r. wygenerowała PKB nominalne mierzone w cenach bieżących w wysokości 69,7 mld dolarów. Tymczasem zgodnie z danymi Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF) w 2021 r. Chiny osiągnęły PKB na poziomie 19,97 bln dolarów⁴. Biorąc pod uwagę że potencjał ekonomiczny Litwy jest 286 razy mniejszy od Chin, utrata litewskiego rynku nie spowodowała dla ChRL żadnych konsekwencji. Niewątpliwie z punktu widzenia Chin zdecydowanie łatwiej jest ukarać podmiot o niewielkim potencjale gospodarczym, niż państwo z którym prowadzona jest intensywna współpraca ekonomiczna. Z drugiej strony Litwa w ostatnich trzech dziesięcioleciach bardzo dynamicznie się rozwijała. Zgodnie z danymi Banku Światowego, PKB *per capita* w 2021 r. osiągnął 23433 dolarów i uległ podwojeniu w stosunku do 2007 r. Ponadto wzrósł on 10-krotnie w porównaniu do 1995 r., kiedy rząd w Wilnie po raz pierwszy dostarczył zagregowane dane do Banku Światowego. Wielkość PKB na mieszkańca wyrażona w parytecie siły nabywczej klasyfikowała Litwę w 2021 r. na 37. miejscu w świecie (obok takich państw jak Hiszpania, Czechy i Cypr).⁵ Uwagę zwraca też niezła sytuacja finansów publicznych, będąca pochodną odpowiedzialnej polityki fiskalnej. Poziom długu publicznego w 2020 r. wynosił 44%, a deficytu budżetowego w relacji do PKB tylko 1%. Spośród państw OECD mniejsze saldo deficytu budżetowego miały tylko Dania, Norwegia, Szwecja, Luksemburg i Korea Południowa⁶. Do czynników sprzyjających rozwojowi gospodarczemu Litwy należy zaliczyć niezamarzający port w Kłajpedzie, dobry system kolejowy i autostradowy, wysoko

⁴ International Monetary Fund Data. (2022). *GDP – current prices*. https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD.

⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LT>.

⁶ <https://countryeconomy.com/countries/groups/oecd>.

wykwalfikowaną siłę roboczą oraz stosunkowo zróżnicowany sektor przemysłowy. Słabe strony to natomiast ograniczenia w dostępie do surowców, uzależnienie energetyczne i relatywnie wysoki poziom korupcji (Šliburytė, Masteikienė, 2010, s. 290-291).

Ocena wojen handlowych nie może polegać wyłącznie na analizie PKB, ale powinny być uwzględnione wzajemne obroty handlowe. Eksport z Litwy do Chin w 2020 r. wyniósł zaledwie 358 mln dolarów, a i tak był to najlepszy wynik od 1991 r. W pierwszych 11 miesiącach 2021 r. nieznacznie spadł – do 270 mln dolarów, co przekładało się na mniej niż jedną setną całkowitej sprzedaży litewskich towarów i usług za granicę. Największe znaczenie miał handel meblami, artykułami oświetleniowymi, aparaturą optyczną, fotograficzną i środkami medycznymi. Wymienione towary stanowiły ponad 30% całego eksportu z Litwy do ChRL. Przed wprowadzeniem sankcji Chin sytuowały się jednak dopiero na 25. miejscu wśród państw, do których swoje produkty sprzedawała Litwa. Większe obroty generował chociażby handel z Kazachstanem, Singapurem czy Turcją. Pierwsze cztery pozycje w zestawieniu zajmowały Rosja, Łotwa, Niemcy i Polska, do których litewscy przedsiębiorcy wyeksportowali dobra odpowiednio za kwoty 4,42 mld dolarów, 3,8 mld, 3,35 mld i 3,24 mld.⁷

Powyższe dane wyraźnie wskazują, że Państwo Środka nie było kluczowym kierunkiem sprzedaży zagranicznej litewskich produktów. Potwierdzają to całościowe wyniki handlowe za pierwsze półrocze 2022 r. – w okresie lipiec-październik 2021 r. średnia miesięczna wartość litewskiego eksportu wynosiła około 2 mld dolarów, natomiast w pierwszych dwóch kwartałach 2022 r. zwiększyła się do poziomu 3,2 mld dolarów miesięcznie.⁸ W ujęciu rok do roku w kwietniu 2022 r. eksport wzrósł o 35,3%⁹. Tendencję tą częściowo należy wytłumaczyć wzrostem cen na poszczególne towary na rynkach światowych, będącym konsekwencją rosyjskiej agresji na Ukrainę. Niemniej nawet oczyszczając ceny dóbr i usług z inflacji, trudno doszukiwać się symptomów załamania litewskiego eksportu na skutek sankcji. Powyższe dane podważają narrację stosowaną przez władze ChRL. W marcu 2022 r.

⁷ <https://tradingeconomics.com/lithuania/exports/china>.

<https://tradingeconomics.com/lithuania/exports-by-country>.

⁸ <https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/total-exports-growth>.

<https://www.ceicdata.com/en/indicator/lithuania/total-imports-growth>.

⁹ Wyjątek stanowi luty 2022 r. kiedy Litwa podobnie jak inne państwa członkowskie Unii Europejskiej zdecydowała się wprowadzić sankcje w handlu z Rosją. W związku z tym Rosja przestała być największym odbiorcą produktów litewskich.

Generalna Administracja Celną ChRL ogłosiła szacunki wskazujące na skuteczność embarga, ponieważ przywóz produktów z Litwy do ChRL (nawet przez państwa trzecie) został ograniczony o 90%¹⁰.

Nieco inaczej sytuacja kształtowała się w odniesieniu do importu towarów. Początkowo duże obawy wzbudzała możliwość wypchnięcia Litwy z globalnych łańcuchów dostaw – albowiem według czarnego scenariusza przedstawianego w grudniu 2021 r., litewscy przedsiębiorcy mogli mieć problemy z nabyciem poszczególnych komponentów i w rezultacie z terminową realizacją produkcji (Płóciennik, 2022, s. 1). Chińskie komponenty w wielu przypadkach są bowiem niezbędne do tworzenia krajowych dóbr i usług. Miesiąc po zastosowaniu sankcji 40% tamtejszych przedsiębiorstw alarmowało, że ma trudności w dostępie do podzespołów, wykorzystywanych w procesie produkcji. Sytuację dodatkowo skomplikowały zawirowania na światowych rynkach, które nastąpiły po 24 lutego 2022 r. Nie ulega wątpliwości, iż import towarów z Chin posiada większe znaczenie dla litewskich przedsiębiorców i konsumentów niż eksport za Wielki Mur. W 2020 r. Chiny zajmowały 7. miejsce w zestawieniu państw, gdzie wykonywane były zakupy (Przychodniak, 2022, s. 2). Przed Chinami znajdowały się Niemcy, Polska, Rosja, Łotwa, Holandia oraz Włochy. Wysoka pozycja w tym rankingu nie oznacza jednak skrajnego uzależnienia od chińskich artykułów. W przypadku importu z Niemiec, Polski i Rosji całkowite kwoty przekraczały bowiem 5 mld dolarów rocznie. Tymczasem przywóz towarów z Chin wynosił 1,86 mld dolarów, co stanowiło tylko 4,2% wszystkich zagranicznych zakupów. Z drugiej strony wolumen importu w latach 2017-2020 r. podwoił się i był najwyższy od odzyskania przez Litwę niepodległości w 1991 r. Najwięcej, bo aż 485 mln dolarów wydano na sprzęt elektroniczny. Stosunkowo duże znaczenie miał również import maszyn, pojazdów i urządzeń produkujących energię – w 2020 r. było to 366 mln dolarów.¹¹ Poszukiwanie nowych rynków, z których możliwe jest pozyskanie substytutów chińskich produktów spowodowało wzrost wydatków importowych. Od czerwca do listopada 2021 r. miesięczny przywóz towarów z zagranicy kosztował średnio miesięcznie 3,2 mld. W styczniu 2022 r. wzrósł do 4,9 mld dolarów, aby w kolejnych miesiącach nie obniżyć się poniżej 4 mld dolarów. W czerwcu 2022 r. litewskie

¹⁰ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-21/china-s-imports-from-lithuania-collapses-amid-diplomatic-spat>.

¹¹ <https://tradingeconomics.com/lithuania/imports-by-country>.
<https://tradingeconomics.com/lithuania/imports/china>.

przedsiębiorstwa zapłaciły za towary zakupione za granicą o 32,7% więcej niż rok wcześniej. Oczywiście przyczyn takiego stanu rzeczy nie należy dopatrywać się tylko w zamrożeniu relacji gospodarczych z Chinami. Istotną rolę odegrał również wzrost cen surowców na rynkach światowych.

Warto podkreślić, iż zmiany kosztów eksportu i importu znalazły odzwierciedlenie w wyliczeniach Banku Litwy dotyczących bilansu płatniczego. W I kwartale 2022 r. w przeciwieństwie do III i IV kwartału 2021 r. saldo rachunku bieżącego (określane jako CAB) było deficytowe - wynosząc minus 964,6 mln euro. W analogicznym okresie 2021 r. CAB miał nadwyżkę 590,4 mln euro, co odpowiadało 5,0% PKB. W porównaniu z IV kwartałem 2021 r. wydatki importowe wzrastały 5,5% szybciej niż zyski eksportowe. Doprowadziło to do 1,5-krotnego wzrostu deficytu w handlu zagranicznym, który wyniósł 1,5 mld euro¹². Powyższe dane skłaniają do zadania zasadniczego pytania – na ile wzrost deficytu płatniczego i handlowego był rezultatem sankcji wprowadzonych przez Chiny? Same władze Litwy tłumaczą ten stan rzeczy innymi czynnikami. Poza wspomnianymi już zawirowaniami cen surowców na światowych rynkach, wskazują na niższe wpływy otrzymywane z funduszy wsparcia strukturalnego Unii Europejskiej i ogólny spadek światowej koniunktury. Konsekwencje konfliktu handlowego mogą być również widoczne w sferze przepływów kapitału, ponieważ przedstawiciele Chin zaczęli nieoficjalnie wywierać presję na międzynarodowe korporacje. Grozili m.in. firmie Continental utrudnieniami na rynku chińskim, jeśli ta nie zakończy produkcji na Litwie. Przedsiębiorstwo posiada od 2019 r. w Kownie własną fabrykę, więc siłą rzeczy ulegając chińskim naciskom musiałoby cały projekt zakończyć (Płóciennik, 2022, s. 2). Niemniej należy zaznaczyć, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) nie stanowią kluczowego elementu dla rozwoju gospodarczego Litwy. W 2020 r. odpowiadały za wygenerowanie 7.9% PKB.¹³ Spośród blisko 24 mld euro zagranicznych inwestycji, 21,1 mld to zaangażowanie państw Unii Europejskiej. Z tej kwoty blisko 5,6 mld pochodziło z Niemiec, 3,7 mld ze Szwecji, 2,8 mld z Estonii i blisko 2 mld z Holandii. Wymienione cztery państwa odpowiadały za prawie 60% wszystkich zagranicznych inwestycji na Litwie. Z kolei wartość kapitału z ChRL to jedynie 5,37 mln euro. Do tej kwoty należy dodać 1,2 mld pochodzących z Hongkongu¹⁴.

¹² <https://www.lb.lt/en/news/balance-of-payments-of-the-republic-of-lithuania-for-q1-2022>.

¹³ <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?locations=LT>

¹⁴ W ujęciu administracyjnym Hongkong jest Specjalnym Regionem Administracyjnym ChRL, traktowanym w praktyce jako odrębna gospodarka. Wiele inwestycji wpływających,

Oznacza to, że całkowite chińskie inwestycje na Litwie stanowiły jedynie 5% wszystkich BIZ. Warto dodać, że w 2020 r. były i tak wyższe niż w latach 2017-2019, kiedy nie przekroczyły w żadnym roku kwoty 1 mld euro.¹⁵ Powyższe dane wskazują na ograniczone zainteresowanie chińskich firm terenem Litwy na długo przed eskalacją konfliktu. W konsekwencji Chiny mają ograniczone możliwości zastosowania szantażu w postaci wycofania kapitału z Litwy, w przypadku dalszej nieugiętej postawy Wilna. Z drugiej strony pośrednia presja Chin może obniżyć atrakcyjność inwestycyjną Litwy w oczach inwestorów z innych państw – jednym z kryteriów podczas projektowania nakładów gospodarczych jest bowiem stabilność polityczna. Jeśli taka sytuacja będzie mieć miejsce, to negatywne następstwa mogą być widoczne w perspektywie kilku najbliższych lat.

Co szczególnie interesujące, wojna handlowa z Chinami niekoniecznie musi przynieść Litwie straty, a konsekwencje sporu mogą w dłuższej perspektywie paradoksalnie okazać się pozytywne dla władz w Wilnie. Postawa nadbałtyckiego państwa wywołała bowiem pozytywne reakcje w wielu państwach – oczywiście najbardziej na Tajwanie. Rząd w Tajpej zapowiedział utworzenie funduszu pożyczkowego o wartości 1 mld dolarów na rzecz wspólnych przedsięwzięć gospodarczych oraz bezpośrednie inwestycje w sektorze przemysłu w wysokości 200 mln dolarów. Na pierwsze efekty tajwańskiej inicjatywy trzeba było czekać do stycznia 2023 roku, gdy trzy litewskie firmy z branży nowoczesnych technologii ogłosiły nawiązanie współpracy z podmiotami z Formozy. Dodatkowo ogłoszono, że w przyszłości współpraca będzie dotyczyła przemysłu półprzewodników, biotechnologii, technologii laserowych, satelitarnych, badań nad kryształami i finansów. Tajwan zobowiązał się do przeprowadzenia specjalistycznych szkoleń dla litewskich pracowników w tych branżach (Przychodniak, 2021b, s. 2). Oparcie gospodarki na innowacyjnych technologiach w praktyce może przyczynić się do wygenerowania większej wartości dodanej, niż przywóz tanich towarów lub komponentów z terytorium Chin. W tym kontekście całokształt działań Litwinów wydaje się być celowym zabiegiem, mającym na celu wzmocnienie współpracy mogącej w perspektywie długookresowej

jak i napływających do Chin realizowana jest przez chińskich przedsiębiorców za pośrednictwem podmiotów zarejestrowanych właśnie w Hongkongu. Wynika to z ułatwień administracyjnych w procesie realizacji inwestycji.

¹⁵ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=8884535b-ec87-450d-b7f2-0ca4c4d72095#/>.

przynieść większe zyski. Warto podkreślić, iż Tajwan w 2018 r. znajdował się na 15. miejscu na świecie pod względem poziomu PKB *per capita*, wyprzedzając m.in. Niemcy, Francję i Wielką Brytanię. Produkt krajowy brutto liczony w parytecie siły nabywczej wzrósł z zaledwie 61,6 mld dolarów w 1980 r. do 1,6 bln dolarów w 2020 r. W tym samym okresie PKB *per capita* w zwiększył się z około 8,2 tys. dolarów do prawie 57 tys. Ponadto solidarność z Litwą wyraziły również Stany Zjednoczone. Już w listopadzie 2021 r. litewski resort gospodarki i innowacji podpisał z amerykańskim bankiem EXIM Bank porozumienie dotyczące kredytu na kwotę 600 mln dolarów. Umożliwiło to uzyskanie ważnych instrumentów finansowych – takich jak gwarancje bankowe oraz pożyczki (Gołębiowska, Kuczyńska-Zonik, 2022, s. 2).

Analizując płaszczyznę *stricte* gospodarczą dużo bardziej zachowawcze stanowisko w sporze niż Tajwan i Stany Zjednoczone przyjęła Unia Europejska. Co prawda pod koniec stycznia 2022 r. Wspólnota złożyła do WTO pozew przeciwko Chinom, do którego wolę przystąpienia wyraziły USA, Australia, Kanada, Wielka Brytania, Japonia i Tajwan. Niemniej postępowanie poszczególnych państw jest zróżnicowane i uzależnione od własnych interesów gospodarczych (Przychodniak, 2022, s. 2). Warto zaznaczyć, że państwem najbardziej zainteresowanym załagodzeniem sporu litewsko-chińskiego jest RFN – głównie ze względu na bliskie powiązania handlowe z Pekinem i wciąż jeszcze niesłabnące przekonanie, iż polityka *Wandel durch Handel* w relacjach z Chinami może sprawdzić się lepiej niż miało to miejsce w przypadku Rosji (Płóciennik, 2022, s. 2-4; zob. więcej: Morozowski, 2019, 123-136; Kamińska-Korolczuk, 2022). W efekcie już jesienią 2021 r. rząd Angeli Merkel wysyłał sygnały władzom w Wilnie, że te postąpiły zbyt pochopnie inicjując konflikt z Chinami bez konsultacji w ramach UE. Niewątpliwie na takie stanowisko wpływ miały naciski niemieckiego przemysłu – warto przypomnieć, że jeszcze w grudniu 2021 r. Niemiecko-Bałtycka Izba Przemysłowo-Handlowa (*AHK Balticum*) alarmowała o problemach z jakimi borykają się niemieccy przedsiębiorcy na Litwie i jednocześnie naciskała na litewski rząd, aby ten doszedł z Chińczykami do porozumienia (Płóciennik, 2022, s. 2). Wymiernie wzrosły bowiem koszty importu komponentów potrzebnych do produkcji. Ponadto chińskie sankcje objęły towary z państw trzecich zawierające jakiegokolwiek litewskie elementy – co siłą rzeczy uderzyło w niemieckie przedsiębiorstwa produkujące podzespoły na Litwie i sprzedające finalne dobra do Chin. Wrażliwość niemieckiej gospodarki na ewentualny długotrwały konflikt z Państwem Środka jest ogromna –

w niektórych branżach (np. motoryzacyjnej) zyski generowane na chińskim rynku odpowiadają nawet połowie globalnych zysków niemieckich koncernów (Płóciennik, 2022, s. 3). Chińczycy niewątpliwie mają świadomość strategicznej pułapki w jakiej znalazły się Niemcy, a wraz z nią Unia Europejska. Problem ten jest szczególnie istotny w obliczu zaostrzającej się konfrontacji chińsko-amerykańskiej – Pekin wzorem Rosji od lat próbuje wbić klin w relacje państw „starej Unii” ze Stanami Zjednoczonymi, aby w ewentualnym konflikcie z USA zapewnić sobie przynajmniej ich życzliwą neutralność (zob. więcej: Adamczyk, 2020, s. 191 i n.).

*

*

*

Litewsko-chiński spór handlowy miał niewątpliwie podłoże polityczne – nowy litewski rząd obrał bowiem kurs na wzmocnienie sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi, co siłą rzeczy musiało odbić się na relacjach z Chinami. Mniejsze choć istotne znaczenie miały też czynniki gospodarcze w postaci ograniczonych korzyści płynących z dotychczasowej współpracy z ChRL i potencjalne nadzieje na wzrost zainteresowania Litwą ze strony Tajwanu. Niepomijalnym czynnikiem na poziomie systemu międzynarodowego jest postępujące zbliżenie rosyjsko-chińskie, które w obliczu agresywnej polityki Federacji Rosyjskiej staje się coraz częściej obciążeniem dla Pekinu. W państwach bezpośrednio zagrożonych przez Moskwę stanowi to istotną przeszkodę na drodze do budowy stabilnych i dobrych relacji z ChRL. Specyfika polityki chińskiej partii komunistycznej i syndrom „wieku upokorzenia” sprawiły, że reakcja Pekinu na posunięcia Litwinów była nadzwyczaj stanowcza i co za tym idzie trudna do przewidzenia. Z drugiej strony ChRL poprzez eskalację sporu mogła dążyć do weryfikacji spójności bloku euroatlantyckiego, jak i samej Unii Europejskiej – co z punktu widzenia zaostrzającej się konfrontacji ze Stanami Zjednoczonymi ma witalne znaczenie dla kondycji obu obozów. Jednakowoż jak pokazała agresja rosyjska na Ukrainę, podziały wewnątrz Zachodu są w dużej mierze powierzchowne, zaś zdolność do mobilizacji spora. Czy tak będzie również w przypadku konfliktu litewsko-chińskiego? Czas pokaże, niemniej pewne symptomy już się pojawiły – Unia Europejska zawiesiła bowiem ratyfikację uchwalonej umowy inwestycyjnej z Chinami (*EU-China Comprehensive Agreement on Investment-CAI*) i coraz krytyczniej odnosi się do postępowania Chińczyków w Sinkiangu (Andrijauskas, 2021, s. 6-7; Płóciennik, 2022, s. 2; Kamiński, Gzik, 2022, s. 232). Nie bez znaczenia jest również zmiana percepcji Państwa Środka

z dotychczasowego partnera w rywala. Na tym tle wyraźnie odróżnia się postawa RFN – choć Berlin i Wilno są sojusznikami w ramach NATO i bliskimi partnerami w UE, to niemieckie organizacje przemysłowe *explicite* naciskały na przełomie 2021 i 2022 na Litwinów, aby ci ustąpili żądaniom Pekinu. Z perspektywy Niemiec konflikt ten mógł bowiem poważnie zaszkodzić ich interesom gospodarczym, ponieważ ChRL zapowiedziała retorsje wobec firm zagranicznych mających jakikolwiek związki z Litwą. Choć Komisja Europejska opowiedziała się po stronie Wilna, to niemiecki rząd federalny pozostał oficjalnie neutralny i nie dążył do eskalacji sporu z Chinami – co samo w sobie stanowi niewątpliwie jakąś formę ograniczonego nacisku na Litwinów, którzy w obliczu agresywnej polityki Rosji będą się zapewne starali zadośćuczynić niemieckim postulatami. Z drugiej strony wskazuje się, że czołowe państwa UE postanowiły zastosować wobec Pekinu dobrze wszystkim znaną strategię „dobrego i złego policjanta” – w tym wypadku Niemcy jako mocno zależne od rynku chińskiego grają rolę tego „dobrego”, zaś „złym” została zdecydowanie bardziej nieskrępowana przez interesy za Wielkim Murem Francja (Płóciennik, 2022, s. 5).

Ze zrozumiałych przyczyn Litwa nie podaje wyników szczegółowych analiz dotyczących wpływu chińskich sankcji na tempo własnego rozwoju gospodarczego. Uwierzytelniałoby to bowiem słuszność chińskiego embarga i mogłoby w przyszłości prowadzić do podobnych działań wobec innych państw. Niemniej analiza problemu od strony ekonomicznej wykazuje pewne pogorszenie się podstawowych wskaźników w stosunku do wcześniejszych lat. Nie jest to równoznaczne z dowodem na skuteczność presji realizowanej przez Chiny – albowiem oddziaływanie gospodarcze ChRL nie było przed listopadem 2021 r. na tyle duże, aby móc mówić o uzależnieniu Litwy od wymiany handlowej z Chinami. Dużo większe znaczenie dla litewskiej gospodarki posiada embargo nałożone na Rosję po agresji na Ukrainę i problemy surowcowe, które są widoczne także w innych państwach Unii Europejskiej. Reakcja kluczowych państw UE i NATO na chińsko-litewski konflikt była zróżnicowana i podyktowana w dużej mierze partykularnymi interesami. O ile Stany Zjednoczone z racji swojej rywalizacji z Chinami głośno poparły Litwę, to głos Niemiec był już zdecydowanie bardziej stonowany z racji potencjalnie dużej wrażliwości niemieckiej gospodarki na wypadek ewentualnego konfliktu gospodarczego z Państwem Środka. Interesujące w tym kontekście jest jednak stanowisko Francji, która w ostatnich miesiącach w widoczny sposób stara się wykorzystać „pogubienie się” Berlina na arenie

międzynarodowej po agresji Rosji na Ukrainę. Paryż przejmując prezydencję w Radzie UE w pierwszej połowie 2022 r. zainicjował zdecydowanie bardziej konfrontacyjny kurs Wspólnoty wobec Chin – czego symbolem stało się zawieszenie ratyfikacji CAI, czy wyrażone wprost niezadowolenie ze wsparcia, jakie Pekin udziela Rosjanom podczas ich walk na Ukrainie.

Literatura

- Adamczyk, M., 2018. *Smok nad Dnieprem. Chiny w relacjach z Białorusią i Ukrainą po 2010 roku*. Sobótka.
- Adamczyk, M., 2020. *Dwadzieścia lat minęło... I co dalej? O kluczowych wyzwaniach w ramach współczesnych stosunków Chiny–NATO*. W: M. Kulczycki, M. Musioł (eds.), *Transformacja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tego procesu*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 181-208.
- Adamczyk, M., 2022. *Chińska perspektywa kryzysu na wschodniej granicy Unii Europejskiej (2021-2022)*. *Wschodnioznawstwo*, 16, s. 157-175.
- Adamczyk, M., Baraniuk, K., 2017. *Media i organizacje kulturalne jako wybrane sposoby chińskiego oddziaływania międzynarodowego*, *Wschodnioznawstwo*, 11, 269-283.
- Andrijauskas, K., 2020a. *Sino-Lithuanian relations in 2020: shedding the masks?*, Vilnius: Eastern Europe Studies Centre.
- Andrijauskas, K., 2020b. *The Dragon and the Knight: China's Growing Presence in Lithuania*, Vilnius: Eastern Europe Studies Centre.
- Andrijauskas, K., 2021. *Lithuania's decoupling from China against the backdrop of strengthening transatlantic ties*, Vilnius: Eastern Europe Studies Centre.
- Bachulska, A., 2020. *Format 17+1: mniej niż suma części*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Eberhardt, P., 2017. *Konsekwencje geopolityczne depopulacji trzech państw bałtyckich*, *Przegląd Geopolityczny*, 19, s. 49-69.
- Eriksonas, L., 2021. *Lithuania external relations briefing: An outlook of Lithuania's value-based foreign policy*. *Weekly Briefing*, 36, 4, 1-5.
- Fuchs, A., Klann, N-H., 2013. *Paying a visit: The Dalai Lama effect on international trade*. *Journal of International Economics*, 91, 1, 164-177.

- Gnerre, O.M., 2022. *Not all globalizations are the same: an approach to the chinese version*, European Journal of Geopolitics, 10, pp. 25-47.
- Gołębiowska, M., Kuczyńska-Zonik, A., 2021. *Wyjście smoka. Spór dyplomatyczny na linii Litwa-Chiny*. Komentarze IEŚ, 440 (137), 1-3.
- Gołębiowska, M., Kuczyńska-Zonik, A., 2022. *Pogromca smoków. Krajowe i międzynarodowe konsekwencje sporu Litwy z Chinami*. Komentarze IEŚ, 499 (11), 1-3.
- Góralczyk, B., 2017. *China's interests in Central and Eastern Europe: Enter the dragon*. European View, 16 (1), 153-162.
- Kamińska-Korolczuk, K., 2022. *Dwustronne relacje Niemiec z ChRL z perspektywy programów wyborczych niemieckich relewantnych partii politycznych w kampanii parlamentarnej 2021 r.*, Przegląd Geopolityczny, 42, s. 46-66.
- Kamiński, T., Gzik, M., 2022. *Trzydzieści lat niewygodnego partnerstwa – ewolucja stosunków UE-Chiny*. W: J.M. Fiszer, T. Stępniewski (eds.), *Unia Europejska w turbulentnym świecie 30 lat traktatu z Maastricht*. Lublin-Warsaw: Instytut Europy Środkowej, s. 211-234.
- Karásková, I. et al, 2020. *Empty Shell no More: China's Growing Footprint in Central and Eastern Europe*, Prague: China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE).
- Kavalski, E., 2021. *The end of China's romance with Central and Eastern Europe*, Global Media and China, 6 (1), s. 77-99.
- Kazulenas, T., Andriukaitis, K., Grušauskaitė, K., 2022. *Sino-Lithuanian Relations: A Dangerously Growing Threat?*. W: O. Nikers, O. Tabuns (eds.), *Between Brussels and Beijing: The Transatlantic Response to the Chinese Presence in the Baltic Sea Region*. Washington: The Jamestown Foundation, s. 193-213.
- Mickiewicz, P., 2020. *Wspólnota interesów czy rywalizacja? Subregion Bałtycki w koncepcjach politycznych Rosji i Chin w drugiej i trzeciej dekadzie XXI wieku*, Przegląd Geopolityczny, 31, s. 9-22.
- Mierzejewski, D., Kowalski, B., Ciborek, P., 2018. *Aktywność gospodarcza i polityczna Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Europy Środkowej i Wschodniej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Morozowski, T., 2017. *„Jeden Pas i Jedna Droga” Chin do Europy*. Biuletyn Instytutu Zachodniego, 319, 1-6.
- Morozowski, T., 2019. *Strategiczni partnerzy czy systemowi konkurenci? Ewolucja polityki Niemiec wobec Chin*. Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka, 3, 123-140.

- Płóciennik, S., 2022. *Niemcy a konflikt handlowy między Litwą a Chinami*. Komentarze OSW, 424, 1-5.
- Przychodniak, M., 2021a. *Chiny wobec kryzysu inicjatywy 17+1*. Biuletyn PISM, 26 (2224), 1-2.
- Przychodniak, M., 2021b. *Retorsje i prorosyjska retoryka – reakcja ChRL na zmianę polityki Litwy*. Biuletyn PISM, 191 (2389), 1-2.
- Raś, K., 2019. *Perspektywy współpracy państw bałtyckich z Chinami*. Biuletyn PISM, 158 (1906), 1-2.
- Raś, K., 2021. *Priorytety nowego rządu Litwy*. Biuletyn PISM, 3 (2201), 1-2.
- Simurina, J., 2014. *China's Approach to the CEE-16*. Brussels: Europe China Research and Advice Network (ECRAN).
- Smolar, E., 2022. *Europa Środkowo-Wschodnia wobec Chin. Win-win czy oportunistyczni klienci?*. Rocznik Strategiczny, 27, 462-483.
- Šliburytė, J., Masteikienė, R., 2010. *Impacts of Globalization on Lithuanian Economic Growth*. Economics and Management, 15, 288-294.

Streszczenie:

Chińsko-litewska wojna handlowa rozpoczęta przez Pekin w 2021 r. jest wydarzeniem bez precedensu w najnowszej historii - po raz pierwszy od momentu przyjęcia do Światowej Organizacji Handlu (WTO) Chiny z dnia na dzień podjęły decyzję o zasadniczo całkowitym zerwaniu więzi handlowych z państwem, który jest nie tylko członkiem tej organizacji, ale także Unii Europejskiej (UE). Skala działań chińskich wyraźnie wskazuje na pozaekonomiczne motywacje kierujące decydentami w Pekinie. W niniejszym artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie o przyczyny omawianego konfliktu - zarówno po stronie litewskiej, jak i chińskiej - a także o jego potencjalne implikacje dla kondycji gospodarki Litwy. Autorzy krótko charakteryzują również stosunek innych państw - członków UE i Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) – do działań Pekinu wobec Litwy.

Słowa kluczowe: Chiny, handel, Litwa, sankcje, Tajwan.